

knjizi. Na ovitku citira se mišljenje J. B. Hainswortha da je „Spontaneity and Tradition“ najoriginalnija i najbriljantnija ideja u homerologiji nakon Parryjevog „Tradicionalnog epiteta“. S tom se ocjenom nije lako složiti.

Nema sumnje da Naglerova „generativna“ teorija homerskog stila postavlja Parry-Lordovu teoriju na nove temelje. Njegova analiza gusto razapete mreže finih asocijativnih veza između različitih motiva, koje Nagler označava latinskim riječima (npr. „non solus/sola“, „consolatio“, ili u nizovima npr. „procedo-non sola-ancillae-sequor-locus-velamentum“ na str. 68–77), znatno produbljuju naše razumijevanje epova. Kao kritička interpretacija knjiga je u nekim dijelovima ingeniozna, upravo briljantna (npr. objašnjenja znamenitih duala u „Prezbeji“; 95 i bilj. 35), ali ima mjesta gdje se doima hladno, gotovo kao nasilje nad tekstom. Takva su osobito sintetička poglavlja o većim partijama i cijelom epu, dok su znatno uspjelija ona o tradicionalnoj frazi i motivu.

No s teoretskoga gledišta teško se može reći u čemu knjiga unapređuje književnonaučne spoznaje. Naglerova „generativna“ formula faktički znači eliminiranje pojma i određenja formule iz teoretske rasprave, gdje ona ima svoje mjesto i funkciju. Unatoč Naglerovim distinkcijama na kraju se doista ne vidi u čemu bi poslije svega bila bitna razlika između usmene i pisane literature, odnosno u čemu se usmena pjesma „generira“ drugačije od pisane.

Nagler je nesumnjivo obrazovan i senzibilan kritičar. Ali teoretska konstrukcija njegove knjige ustvari je rezultat naučne kombinatorike: sastavljena je od elemenata Proppove strukturalne folkloristike, Lévi-Strausove strukturalne antropologije, generativno-transformacijske gramatike Chomskoga, filozofije jezika starih indijskih gramatičara (osobito Bhart^hharija), Wittgensteinove filozofije, Jungovog učenja o arhetipovima i terminologije psihologa-geštaltista. U cijelom tom konglomeratu zaista ima malo novoga što potječe od samog autora.

Oprema knjige i tisak gotovo su besprijekorni osim nekoliko manjih grešaka u navođenju grčkih citata i imena neengleskih autora.

Z. Dukat, Zagreb.

ALFRED HEUBECK, *Die homerische Frage* (Ein Bericht über die Forschung der letzten Jahrzehnte), Erträge der Forschung Band 27, Darmstadt 1974, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 237 str. te bibliografija (67 str.) i indeksi (22 str.).

Gimnazijski, kasnije sveučilišni profesor u Erlangen-Nürnbergu Alfred Heubeck objavljivao je kroz dvadeset godina (od 1951 do 1971) u hajdelberškom časopisu „Gymnasium“ prikaze knjiga iz područja homerologije. U prerađenom obliku ti su prikazi dali materijal za recenziranu knjigu.

Nakon uvidnih napomena, koje pružaju kratak pregled bibliografskih prikaza homerske problematike od Finslera do danas, slijedi glavni dio knjige, podijeljen u dva velika poglavlja. U prvome govori se o tzv. višoj kritici (Höhere Kritik, Higher Criticism) a u drugome o „daljnjim područjima istraživanja“. Prvo je dalje podijeljeno na rubrike: 1. pogled unazad, 2. proučavanje „Ilijade“, 3. proučavanje „Odiseje“ i 4. teorija usmene poezije (oral-poetry-Forschung). Proučavanje „Ilijade“ raščlanjeno je na a) analizu, b) neonalizu, c) unitarizam, d) pojedina pjevanja. Sličnu potpodjelu nalazimo i u rubrici u kojoj se govori o proučavanju „Odiseje“ osim što nedostaje neoanaliza. Drugo poglavlje podijeljeno je na ove rubrike: 1. „elementi“

epa (Heubeckovi navodnici), 2. bogovi i ljudi kod Homera, 3. jezik i stil, 4. Homerovo vrijeme i svijet, 5. povijest Homerova teksta. Na kraju dodan je popis kratica, literatura, te indeksi imena i pojmova, mjesta iz epova i modernih autora.

Ogromna bibliografija (67 stranica bez proreda!) ukazuje na opsežnost posla što ga je obavio autor. Djelo koje je pred nama plod je velikog truda i daje dobar pregled homerskih istraživanja posljednjih decenija. Ulaziti pri ocjenjivanju u pojedinosti bilo bi nezahvalan posao i može se samo dati opći sud o knjizi kao cjelini.

Onome tko je pratio Heubeckove prikaze o „Gymnasiumu“ njegova knjiga neće biti iznenađenje, no za prosječno informiranog homerologa neočekivano može biti što je tzv. teoriji usmene poezije M. Parryja, A. B. Lorda i njihovih suradnika i nastavljača u knjizi posvećeno samo dvadesetak stranica, dakle niti deseti dio ukupnog teksta. Iznenadit će se zacijelo i kad vidi da se o toj teoriji raspravlja tek na kraju prvog poglavlja, poslije detaljnog prikaza analitičke, neoanalitičke i unitarističke homerske kritike. Danas, međutim, malo kome nije jasno da je teorija usmene poezije revolucionirala homerske studije u naše dane, otvorila im nove i plodnije perspektive i učinila zastarjelima i nezanimljivima velik dio homerskih rasprava iz pera tradicionalnih homerologa. No Heubeck je nekako više okrenut afirmiranju vrednota te tradicionalne homerologije, kako ih on vidi, i njihovoj obrani pred novom metodologijom Parryja i njegovih učenika. Pa i tamo gdje razmatra dostignuća škole usmene poezije Heubeck više prostora daje njezinim neortodoksnim i kritički nastrojenim predstavnicima a i sam se ne ustručava da napomene inkonkluzivnost rezultata i međusobne sporove parryjevaca, kao da to može umanjiti ogromno značenje što ga ta teorija ima za homerske studije u ovom stoljeću i spasiti dignitet tradicionalne metode, koja se već toliko puta dokazano pokazala sterilnom i besperspektivnom.

Bilo bi nepravедno ne spomenuti da je Heubeck jedan od prvih njemačkih homerologa koji su obratili pažnju na školu usmene poezije koja je u Njemačkoj i srednjoj Evropi općenito dugo vremena bila potpuno ignorirana, pa i faktički nepoznata. No za razliku od recimo Dihlea ili Patzera, Heubeck se u misaonim strukturama parryizma očigledno osjeća mnogo neudobnije i snalazi mnogo slabije. Premda ima u njega dobre volje da ne bude nepravedan prema doprinosu škole usmene poezije proučavanju Homera, on to ipak nesumnjivo jest jer i letimičan pogled na sadržaj knjige pokazuje nerealan prikaz stvarnog stanja u homerskim studijima u svijetu danas. Pokazuje to i Heubeckova bibliografija na kraju knjige.

Unatoč svojoj zadivljujućoj opsežnosti ona je nepotpuna u pogledu radova s područja teorije usmene poezije. To se može lako pokazati i ovlaštanim uspoređivanjem s „Bibliografijom radova koji se odnose na usmenu teoriju Parryja i Lorda“ Edwarda R. Haymesa, čije je prvo (i dosada jedino) izdanje objavljeno u Cambridgeu, Massachusetts, godinu dana prije Heubeckove knjige kao dio dokumentacije vezane uz harvardsku „Zbirku Milmana Parryja“ pod općim uredništvom Alberta Lorda. Usporedio sam prvih 16 stranica Haymesove bibliografije s odgovarajućim dijelom Heubeckove (to je otprilike od slova A do polovice slova G). Ako se isključe sve rasprave koje navodi Haymes a koje nisu strogo homerološke (o drugim epskim usmenim tradicijama) kao i američke disertacije, za većinu kojih se može pretpostaviti da su Heubecku bile nedostupne u izvornom obliku (osim u „Dissertations Abstracts“), ipak se mora konstatirati da kod Heubecka nedostaje dosta značajnih imena i radova. Spomenut ću najvažnije autore koje on ne navodi u svojoj literaturi: Alexanderson, Allison, Andersson, Austin, Balasch, Benson, Bynum (objavio više od pola tuceta članaka), Dimock, Dow, Dyson, Farrell, Fogelman, Goold. Ne spominje se Dihleova knjiga „Homerprobleme“ (izašla 1970),

Calhounov članak „The Art of the Formula in Homer“ iz 1935, koji je izazvao poznatu repliku Milmana Parryja, Cantarellin rad „Omero tra formula e poesia“ iz 1970, „Homeric Speech Introductions“ M. W. Edwardsa iz iste godine (iako se navode drugi njegovi članci, pri čemu se jedan pogrešno citira a drugi ima u naslovu tiskarsku grešku). Nema niti članka Julije H. Gaisser o epizodi Glauka i Diomeda iz TAPA 100 (1969). S druge strane spominju se djela objavljena prije pedesetak godina koja danas više nemaju nikakve osim historijske vrijednosti za naše razumijevanje Homera (radovi V. Bérarda i drugih).

Ma koliko Heubeckovo djelo bilo dobrodošao pregled stanja u homerologiji u prošla dva desetljeća, ono je to više s obzirom na njemačku filologiju nego u pogledu stvarne situacije u svijetu. Heubeckova će knjiga biti dobar priručnik upućenome, ali nepouzdan putokaz za neposvećene.

Z. Dukat, Zagreb.

W. F. JACKSON KNIGHT, *Many-Minded Homer: An Introduction*, edited by John D. Christie, London 1968, Allen & Unwin, 170 str. uz dva dodatka, bibliografiju i indeks.

W. F. Jackson Knight bio je poznat i zaslužan stručnjak za Vergilija („Accentual Symmetry in Vergil“, „Poetic Inspiration: An Approach to Vergil“, „Vergil: Epic and Anthropology“, a osobito „Roman Vergil“, London 1944). U godinama neposredno pred prošli rat počeo je on pisati, a godine 1945. predao je izdavačkoj kući Faber u Londonu rukopis jednog poduljeg eseja zamišljenog kao uvod u Homera. Urednik Fabera T. S. Eliot predložio mu je međutim da svoj esej proširi i dopuni u potpunu i zaokruženu knjigu o Homeru. Jackson Knight je prihvatio sugestiju i počeo sakupljati materijal za nju. Dio rezultata tog rada naći ćemo u članku „Many-Minded Homer“, objavljenom u „Orpheus“ I iz 1954. i u svečanoj besjedi „Vergil and Homer“ kojom se autor u svojstvu predsjednika obratio Vergilijanskom društvu godine 1950. Oba su ta rada pridodana recenziranoj knjizi, prvi kao „Epilogue“ a drugi kao „Appendix“ (str. 171—188 odnosno 189—210). No iako je to osjećao kao svoju obavezu i bio neprekidno u dodiru s Eliotom, Jackson Knight sve do svoje smrti godine 1964. nije napisao planirano djelo. Ono što je pred nama ustvari je prvotni rukopis iz 1945, što ga je uz pomoć autorova brata G. Wilsona Knighta dalekosežno dotjerao John D. Christie i posmrtno objavio uz dodatak spomenutih dvaju radova.

Christiejev zahvat u rukopis bio je mnogo intenzivniji no što je to redovito slučaja u takvim prilikama: u predgovoru sam spominje da je povezivao mjesta s naglim prelazima umećući vlastiti tekst, ispravljao razne podatke (osobito kronološke), dotjerivao prijevode, razmještao pojedine dijelove na prikladnija mjesta itd. Uz to dodavao je na odgovarajućim mjestima dijelove drugih autorovih radova, proširujući i upotpunjujući knjigu.

Unatoč tome mora se priznati da je rezultat svega samo torzo. U tekstu se osjećaju nagli prekidi i skokovi na nove teme (npr. str. 54); neki dijelovi, pa i cijela poglavlja (IV, V), ostali su ispod razine čak i nekog općeg uvoda u Homera namijenjenog najširoj publici; ima i naivnosti i zastarjelih podataka (na neke upozoruje sam priređivač izdanja u predgovoru). Općenito može se reći da je knjiga dosta neujednačene vrijednosti: uz primjere finog kritičkog suda i posvjedočenog senzibiliteta široko obrazovanog i književnosti u najširem smislu otvorenog autora sačuvala je ona i sva obilježja ama-